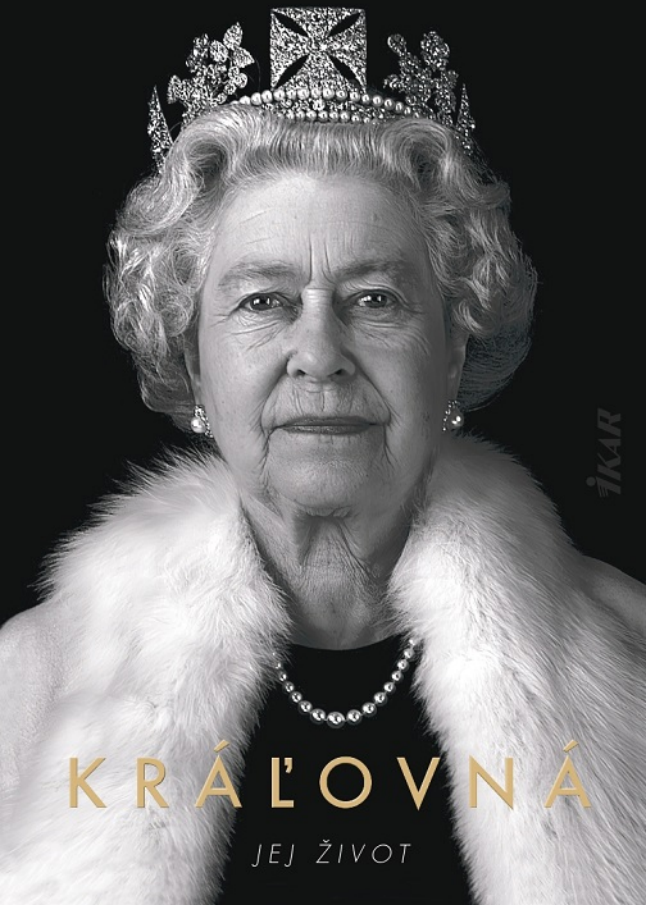

ANDREW MORTON

IKAR

KRÁLOVNÁ

JEJ ŽIVOT

ANDREW
MORTON

KRÁLOVNÁ

JEJ ŽIVOT

Preložila Zdenka Buntová

IKAR

Andrew Morton
THE QUEEN HER LIFE

Copyright © 2022 by Andrew Morton
This edition published by arrangement with Grand Central Publishing,
New York, New York, USA. All rights reserved.
Translation © 2022 by Zdenka Buntová
Cover design © 2022 by Barbara Baloghová
Photo on cover © by artist Chris Levine and holographer Rob Munday,
commissioned by Jersey Heritage Trust
Slovak edition © 2022 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-8757-0

*Venujem svojej mame Kathleen
a celej vojnovnej generácii.*

Úvod

Surfovanie s jej veličenstvom

Každý z nás si pamätá, kedy videl kráľovnú prvý raz. Bol som na prvej ceste v úlohe kráľovského korešpondenta pre isté britské noviny a dodnes si vybavujem, s akým úžasom som sledoval kráľovskú jachtu *Britannia*, žiariacu v slnečných lúčoch, keď pomaly vplávala do zálivu v San Diegu. Bolo to vo februári 1983 a tých pár dní strávených v spoločnosti kráľovnej a vojvodu z Edinburghu mi zmenilo život.

Kráľovskú jachtu obklopila armáda člnov, jacht, katamaranov, skifov a kanoe a vypukol jasot na privítanie. Bola sobota ráno. *Britannia* zakotvila a kráľovský pár so sprievodom vystúpil na breh. Kráľovna deväťdňová cesta po Kalifornii, krajine morského príboja, slnka a hviezdnych snov, mala byť starostlivo pripravenou prehliadkou toho najlepšieho, čo „zlatý štát“ ponúka – od Hollywoodu po prírodné krásy Yosemitekého národného parku. Keby bola tá návšteva divadelnou hrou na Broadwayi, dostala by názov *Cesta, ktorá nedopadla dobre*.

Vždy, keď v tých dávnych dňoch pricestovala kráľovská rodina do inej krajiny, zorganizovali, hoci s istou dávkou nevôle, koktailovú párty pre novinárov, ktorí sledovali každý ich krok. A tak som sa dostavil v obleku a parádnych topánkach a podal zlatom embo-

sovanú pozvánku námornému dôstojníkovi. Vzápätí ma pozvali na zadnú palubu kráľovskej jachty, kde mi ponúkli džin s tonikom – pohár bol naplnený štedro, podľa námorníckej miery.

Vrátilo ma to do jedného hmlistého októbrového dňa v roku 1965. Mal som jedenásť rokov a pyšný na svoju čerstvo vyžehlenú skautskú uniformu som zaujal miesto v špalieri na predmestí Leedsu, aby som videl kráľovnú a princa Philipa na ceste do nového obchodného centra Seacroft, ktoré mali slávnostne otvoriť.

Keď prechádzali popri mne, kontrast klaustrofobicky vlhkej hmly a jasne osvetlenej sklenej kabíny ich Rolls-Roycea ešte znásobil dojem, že medzi nás prichádzajú dve exotické bytosti, mimozemšťania, ktorí si chcú obzrieť náš všedný pozemský život. Kráľovnú a jej manžela som zazrel iba letmo, no ten zážitok sa do mňa vpísal natrvalo.

Kráľovná vždy bola súčasťou môjho života. Keď som dospieval, vnímal som ju a jej rodinu ako biele útesy Doveru – nemenné a nedobytné. Patrila k životu ako dýchanie. Jej podobizeň bola všade – na známkach a minciach, v škole na vás nesúhlasne pozerala z obrazu nad riaditeľovým stolom pred vynesení trestu. V kine Regal v Cross Gates sme sa vždy pridali, keď po premietnutí týždennej ponuky pre deti zaznela štátna hymna *Bože, ochraňuj kráľovnú*. Hitom roka 1963 bol film *Letné prázdniny* s Cliffom Richardom o skupine priateľov, ktorí na ceste po Európe v poschodovom autobuse spievajú a tancujú. Kráľovnú som svojimi mladými očami ani nevnímal ako ľudskú bytosť. Pre mňa bola vzdialený symbol, neusmievavá osobnosť, ktorá rozprávala mne ťažko zrozumiteľnou angličtinou, keď sme sa na Štedrý deň o tretej popoludní usadili pred televízor, aby sme si vypočuli sviatočný príhovor.

Ako jediný jej ľudský rozmer som vnímal skutočnosť, že bola o pár mesiacov mladšia než moja mama Kathleen a obe sa počas druhej svetovej vojny zapojili do vojnového úsilia: moja mama v ženskej poľnohospodárskej armáde, ktorá sa snažila nahradiť mužov povolaných do vojenskej služby, a princezná Alžbeta v Ženských pomocných pozemných zboroch (skrátene ATS, *Auxiliary Territorial Service*).

Musím priznať, že moje prvé osobné stretnutie s jej veličenstvom

v tú sobotu v San Diegu nebolo práve ohromujúce. Drobná dáma v nápadnom modro-bielom odevu si neveľmi pozorne vypočula moju tirádu o pôsobivej veľkosti americkej flotily kotviacej v prístave, dala mi za pravdu a hneď sa pohla ďalej.

Počas niekoľkých nasledujúcich dní sa však jej maska nadvihla a odhalila, že pod prísnyim výrazom na poštových známkach sa skrýva trocha odlišný charakter. Táto návšteva ostro kontrastovala so zvyčajným kráľovským programom, v ktorom je každý krok, pozdrav a každé stretnutie načasované na minútu. Lenže čo ak prídu víchrice, búrka na mori, rieky sa rozvodnia, cesty sú podmyté a ešte sa pridajú demonštranti IRA a celebrity potúžené alkoholom? Pri tej návšteve sa pokazilo všetko, čo sa pokaziť mohlo.

Zdalo sa však, že kráľovnú potešilo, keď starostlivo naplánovaný rozvrh vybuchol. Jej vnuk, princ William, mi tento postreh neskôr potvrdil. „Milujú, keď sa niečo pokazí,“ povedal. „Majú to radi, pretože vždy musí ísť všetko podľa harmonogramu, ale keď niečo nevyjde, prví vybuchnú do smiechu.“¹

Prvé, čo nevyšlo podľa plánu, bola kráľovská jachta. Búrky boli také silné, že kráľovná a jej sprievod vystúpili z *Britannie* a vydali sa hore pobrežím po ceste pripomínajúcej horskú dráhu, aby navštívili prezidenta a prvú dámu na ich Rancho del Cielo (Nebeskom ranči) nad Santa Barbarou; v pláne bol spoločný obed, na ktorom sa mali podávať mexické *tacos*, a vychádzka na koňoch.

Na jedenásťkilometrovú trasu sa vydali v Chevrolete Suburban s pohonom všetkých štyroch kolies, no bola to hotová prekážková dráha – rozvodnené potoky, zaplavené cesty, popadané balvany a konáre stromov. „Bolo to vzrušujúce,“ vyjadrila sa kráľovná. Žiaľ, ani prechádzka na koňoch v malebných horách Santa Ynez, na ktorú sa veľmi tešili, sa nedala uskutočniť, a *tacos* museli zjesť vnútri.

Potom tornádo nad Los Angeles zabránilo jachte vyplávať z Long Beach a zatopilo cesty k lodenici, kde kotvila. V rýchlo stúpajúcej

¹ *Prince Philip: The Royal Family Remembers*, réžia Faye Hamilton a Michael Hill (UK: Oxford Films, 22. september 2021), BBC One.

vode zostala jediná možnosť: námorný autobus s vysokou nápravou. Kráľovná nechcela sklamať čakajúcich ľudí, natiahla si galoše a nastúpila do autobusu. Agenti tajnej služby sa potešili, že si vybrala sedadlo úplne vpredu, pretože pri bleskovej kontrole vozidla zistili, že operadlá sedadiel hýzdí viacero vulgárnych nápisov a obrázkov.

Neskôr Reagan kráľovnej kajúcne napísal: „Viem, že návšteva na našom západnom pobreží bola pre vás dobrodružným zážitkom, no svojou neochvejne dobrou náladou a láskavosťou ste si získali srdcia našich ľudí.“²

Vzhľadom na organizačné fiasko bolo pochopiteľné, že Nancy Reaganová bola ako hostiteľka večera hollywoodskych hviezd v nahrávacom štúdiu M*A*S*H spoločnosti Twentieth Century Fox v Beverly Hills viditeľne nervózna. Frank Sinatra a Perry Como možno zaspievali priveľa duetov, no zdalo sa, že program, v ktorom vystúpila aj Dionne Warwicková a komik George Burns, si kráľovná užila rovnako ako stretnutia s hviezdami ako Fred Astaire a Jimmy Stewart.

Bol to ďalší náznak, záchytný bod k žene schovanej za maskou kráľovnej. Jej hudobný a umelecký vkus nebol elitársky. Poznala väčšinu textov Rodgersových a Hammersteinových muzikálov. Fanúšičkou opery alebo baletu na rozdiel od svojej sestry princeznej Margaret však nebola. Hoci mala dobrý hudobný sluch, koncerty navštevovala zriedkakedy.

Britský kontingent sa v ten večer zišiel v plnej sile, medzi pozvanými celebritami boli aj Michael Caine, Roger Moore, Jane Seymourová a Elton John.

Kráľovná a princ Philip potom pozvali prezidenta a prvú dámu, ktorí oslavovali tridsiate prvé výročie svadby, na komornejšiu večeru približne pre tridsať ľudí na palubu *Britannie* zakotvenej v sanfranciskom zálive. Kapela kráľovskej námornej pechoty zahrala na móle *Anniversary Waltz* a neskôr Michael Deaver, personálny riaditeľ Bieleho domu, pridal klavírnu serenádu a zaspieval prezidentskému páru pieseň *True Love*. Reagan účastníkom večere

² Kiron K. Skinner, Annelise Anderson, and Martin Anderson, eds., *Reagan: A Life in Letters* (New York: Free Press, 2003), 48.

so smiechom povedal, že keď si Nancy bral, prisľúbil jej „veľa vecí, no toto nie“.³ Na špeciálne želanie kráľovnej sa na tejto intímnej večeri zúčastnil aj kazateľ Billy Graham s manželkou, čo poskytuje ďalší pohľad na kráľovninu osobnosť: základom dlhoročného priateľstva s charizmatickým americkým pastorom bola jej hlboká kresťanská viera.

Nasledujúci deň sa kráľovský pár vybral do Yosemitekého národného parku, kde sa ubytovali v exkluzívnom hoteli Ahwahnee s nádherným výhľadom na skalné útesy nazývané Kráľovské oblúky, vysoké takmer štyristotridsať metrov.

Keď sa kráľovský manželský pár vybral na prechádzku, so znepokojením si všimli, že ich pozorne sleduje americká tajná služba. Pridali do kroku, no agenti sa držali za nimi. Na toto neboli z Británie zvyknutí, tam si ochranka vedela udržať odstup.

Kráľovnú to spočiatku rozladilo. Potom sa s agentmi tajnej služby zahrali hru: kráčali pospiatky, aby ich agenti museli napodobniť. Takto chodili dopredu a dozadu, až sa napokon všetci pustili do smiechu. Od hlavy štátu by takéto správanie nikto nečakal, no odhalilo ďalšiu stránku povahy kráľovnej, ktorá mala skvelý zmysel pre humor a absurditu.

Život Alžbety II. charakterizovalo množstvo superlatívov: najdlhšie obdobie vládnutia, najviac ciest do zahraničia a prekvapujúco, keďže povahou bola plachá, aj viac osobných stretnutí s poddanými, než absolvoval ktorýkoľvek iný panovník pred ňou. Francúzsky prezident sa jej raz opýtal, či sa niekedy nenudí. „Áno, ale nikdy to nehovorím,“ odvetila.⁴ V dobe celebrít a vyumelkovanosti sa stále držala nohami na zemi, bola úprimná a priama.

Pravidelne figurovala na popredných miestach zoznamu najbohatších ľudí, ktorý zverejňuje denník *Sunday Times*, ale pri upratovaní po grilovačke na svojom škótskom sídle Balmoral si bez okol-

³ Joan Goulding, „Queen Elizabeth II Left Her Luxury Yacht Today,“ UPI Archives, 5. marec 1983.

⁴ Henry Samuel, „Teetotal Sarkozy Uses Dutch Courage to Grill Queen,“ *Independent*, 7. október 2010.

kov natiahla gumené rukavice. Raz dokonca prišiel návrh, aby na jej oblúbenom horskom zrube inštalovali tabuľu s nápisom: „Túto chatu upratovala kráľovná Alžbeta.“⁵ Hoci celý život prežila v palácoch a zámkoch, zdalo sa, že sa jej páčil normálnejší spôsob života. Bola to mladá žena, ktorej osud pridelil výnimočnú rolu. Už ako dieťa patrila k ľuďom, o ktorých sa hovorilo najviac na svete.

Prvé náznaky toho, kým je a čím sa stane, by sa dali nájsť už takmer pred sto rokmi na najvyššom poschodí mestského domu v centre Londýna.

---

⁵ „Obituary: Sir Kenneth Scott,“ *Times*, 2. marec 2018.

Shirley Templová 2

Dievčinka sa so zvráteným čelom a zamysleným výrazom sústredene skláňala nad knihou. Opatrne prevracala stránky, a keď našla, čo hľadala, schmatla pero a vyčiarila slovo, ktoré jej bolo proti srsti.

Doktor Simpson. Škrt. *Doktor Simpson.* Škrt. To, že doktor Simpson bol len postava jednej z kníh v jej detskej izbe, nebolo pre nahnevane desaťročné dievča podstatné.

Kým sa princezná Alžbeta venovala vážnej ničivej úlohe, jej mladšia sestra Margaret sa hrala s uzdami, postrojmi a sedlami drevených koníkov, ktoré zaplňali detskú izbu. Sústredila sa na svoj vymyslený svet, nevnímala sestrin nemý hnev na akúsi pani Simpsonovú, ktorá im všetkým neodvratne zmenila život. A nezaujímal ju ani zástupy ľudí, ktoré sledovali pohyb pred ich londýnskym domom na Piccadilly 145.

Koniec koncov zo svojej izby na najvyššom poschodí sa kedykoľvek mohli pozrieť na zvedavcov, ktorí im civeli do okien, pričom jednu aj druhú stranu zaujímal, čo robia tí oproti. Táto hra ich sprevádzala celý život.

Ibaže tentoraz bol dav vonku početnejší a atmosféra v kamenom sídle napätá a chaotická. Podchvíľou cinkal zvonček pri vcho-

dových dverách označený nápisom NÁVŠTEVNÍCI A DOMÁCI. Zástup zvedavých a znepokojených ľudí pred domom sa rozrástol, zanedlho bola privolaná polícia.

Meno Simpson sa najprv vyslovovalo šeptom a neskôr sa stalo súčasťou odsudzujúcich rozhovorov, ktoré však rýchlo utíchli, keď sa v izbe zjavili dievčatá. Rodičia sa Alžbetu, doma prezývanú Lilibet, a jej sestru snažili chrániť, no malá princezná vždy citlivo vnímala zmeny nálad a rytmu, vedela zachytiť smerovanie rozhovoru, pretože od svojich desiatych narodenín mala výsadu raňajkovať s rodičmi a príležitostne aj s babičkou kráľovnou Máriou. Dokázala zbierať omrvinky informácií, ku ktorým jej mladšia sestra nemala prístup, no vo svojom veku ešte nevedela vyvodiť, čo sa vlastne deje.

Vedela len, že jadrom hádanky je žena menom Simpsonová. Dôkazy boli všade naokolo. Jej otec vyzeral chorý; jej stará mama kráľovná Mária, ktorá sa vždy nosila vzpriamene a vznešene, zrazu akoby ostarla a zmenšila sa a matku opustila veselá nálada. A veci nepomohlo ani to, keď matka dostala začiatkom decembra 1936 nepríjemnú chrípku a nemohla vstať z postele.

Keď sa Alžbeta troch dôležitých žien vo svojom živote – guvernantky Marion Crawfordovej prezývanej Crawfie, svojej komornej Bobo MacDonaldovej a pestúanky Clary Knightovej známej ako Ala opýtala, čo sa deje, buď jej nechceli nič povedať, alebo odpovedali vyhýbavo. Crawfie často brávala dievčatá na hodiny plávania do klubu Bath, aby sa trocha rozptýlili. Tento prakticky uvažujúci ženský triumvirát slúžil dievčatám ako okno do sveta, ich snobské postrehy a prísne predsudky formovali Lilibetine a Margaretine postoje. Pokiaľ ide o princezné, meno Wallis Simpsonová bolo u Yorkovcov tabu, preto Alžbeta vyškrtala a začmárala vo svojich knihách meno ženy, ktorá navždy zmení jej život a život jej rodičov.

S Wallis Simpsonovou sa krátko stretla na jar roku 1936, keď slávila svoje desiate narodeniny. Ktovieaký dojem v nej však nezanechala. Simpsonová prišla s Alžbetiným strýkom Davidom, novým kráľom Eduardom VIII., navštíviť princezných rodičov v ich víkendovom sídle Royal Lodge v pedantne udržiavanom Windsor-

skom veľkom parku. Strýko sa vtedy prišiel pochváliť dvoma americkými novinkami vo svojom živote – novučičkým športovým Buickom a svojou ďalšou fascináciou, dvakrát vydatou dámou z Baltimoru Wallis Simpsonovou. Keď odišli, Elizabeth sa svojej guvernanky Crawfie spýtala, kto je tá žena. Ona je príčinou, že ich strýko David v poslednom čase navštevuje tak zriedka? Zo všetkých bratov a sestier jej otca býval strýko David najčastejším návštevníkom na Piccadilly 145, po čaji sa pripojil k dievčatám a zahral sa s nimi karty. Vždy s ním bola zábava, Alžbeta si spomenula, ako ich raz vzal do záhrady na Balmorale a učil ich nacistický pozdrav – čo vyvolalo všeobecné veselie.

Crawfie na Alžbetine otázky o elegantnej Američanke odpovedala zdržanlivo, no pani Simpsonová sa jej celkom zapáčila a neskôr ju opísala ako „inteligentnú atraktívnu ženu obdarenú bezprostrednou prívetivosťou, ktorá je u Američaniek bežná“.⁶ V guvernankiných zamestnávateľoch však Wallis zanechala odlišný dojem. Po hodine strávenej v nezáväznom rozhovore o záhradníčení a po spoločnom olovrante s novým kráľom a jeho milenkou bolo jasné, že kým „vojvodu z Yorku uchvátilo kráľovo americké auto, tou druhou americkou vášňou, ktorú im nový kráľ predviedol, vojvodkyňa vo vytržení nebola“.⁷

Rozhovor dospelých sa krútil najmä okolo vojvodových dcér, ktoré návštevu vítali spolu s rodičmi. „Obe boli také blond, tak krásne vychované a vzorne vyumývané, akoby práve vykročili zo stránok obrázkovej knihy,“ napísala Wallis vo svojej knihe spomienok *Srdcu nerozkážeš* (*The Heart Has Its Reasons*).⁸ Ako sa to deťom často stáva, Alžbeta a Margaret boli pri tejto návšteve ľudským ekvivalentom kníh vyložených na konferenčnom stolíku: ich prítomnosť fungovala ako neutrálna konverzačná odbočka, spôsob, ako sa vyhnúť zložitým dospeláckym problémom. V čase, keď sa dievčatá

⁶ Marion Crawford, „The Day the Queen Threw a Tantrum and Tipped a Pot of Ink Over Her Own Head,“ *Daily Mail*, 18. máj 2012.

⁷ Edwards, *Royal Sisters*, 11.

⁸ Duchess of Windsor, *The Heart Has Its Reasons*, 225.

prvýkrát stretli s Wallis Simpsonovou, už boli zvyknuté, že ich ako bezchybne vychované deti predstavia dospelým návštevníkom, aby pomohli prelomiť konverzačné ľady.

To isté sa zopakovalo, keď vojvoda a vojvodkyňa z Yorku odcestovali v lete do Škótska. Pobyť mali stráviť v skromnom dome nazývanom Birkhall Lodge neďaleko Balmoralu, ktorý kúpila ešte kráľovná Viktória a dnes budí dojem návratu v čase. Hlavným vojvodovým hosťom bol Cosmo Lang, arcibiskup z Canterbury, ktorý prijal jeho pozvanie, keďže kráľ, ktorý najvyššieho anglického protestantského preláta tradične hostil na Balmorale, arcibiskupa tentoraz vynechal. Namiesto neho si s Wallis pozvali veselú spoločnosť aristokratov, Američanov a kráľovských príbuzných vrátane panovníkovho mladšieho brata princa Georgea s manželkou princeznou Marinou a druhostupňového bratranca Louisa Mountbattena.

Na druhý deň prelátovej návštevy Alžbeta, Margaret a ich sestrnica Margaret Rhodesová hosťovi po čaji „očarujúco“ zaspievali.

Arcibiskup si zapísal: „Bolo zvláštne myslieť na osud, ktorý možno čaká malú Alžbetu, keďže teraz je v nástupníckej línii na trón druhá. Ona a jej temperamentná sestrička sú veľmi zaujímavé deti.“⁹

Kráľ taký nadšený nebol. Keď sa dopyčul, že ekumenická hlava anglikánskej cirkvi trávi leto s rodinou vojvodu z Yorku, podozrieval brata, že sa pokúša vytvoriť konkurenčný dvor. Ich rodiaci sa konflikt spôsobilo kráľovo želanie oženiť sa s Wallis, len čo sa rozvedie so svojím manželom, lodným maklérom Ernestom Simpsonom. V tých časoch nebol rozvod len dôvodom na dvíhanie obočia, v očiach cirkvi sa považoval za hriech trestaný exkomunikáciou. Ako svetská hlava anglikánskej cirkvi si kráľ nemohol vziať rozvedenú, nieto ešte dvakrát rozvedenú Američanku bez náležitého spoločenského postavenia. Kráľ sa vyhrážal abdikáciou, ak mu nedovolia vziať si ženu, ktorá si získala jeho srdce.

Britské médiá udržali kráľov románik pod pokrievkou – fotografie kráľa a Wallis počas letnej plavby na palube parnej jachty *Nahlin*

⁹ Dennison, *The Queen*, 100

sa objavili všade okrem Anglicka –, a tak sa verejnosť o potenciálnej ústavnej kríze dozvedela až začiatkom decembra. Rozbehlo to sériu katastrofických udalostí, ktoré neplánovane postavili princeznú Alžbetu do srdca drámy.

Wallis si zabezpečila manželov predbežný súhlas s rozvodom, ale na definitívny výrok súdu, ktorý by jej umožnil vydať sa za kráľa a stať sa kráľovnou, musela čakať ďalších šesť mesiacov. Napriek dôraznému varovaniu kráľovho hlavného tajomníka Aleca Hardingea – podporovaného premiérom Stanleyom Baldwinom, že kráľ spôsobí monarchii nenapraviteľné škody a pravdepodobne vyprovokuje všeobecné voľby, ak bude trvať na svojom postoji –, kráľ od svojho rozhodnutia neustúpil. Na napätom stretnutí 16. novembra oznámil predsedovi vlády, že sa mieni oženiť s pani Simpsonovou hneď, ako to bude právne možné. Ak bude vláda proti, jednoducho abdikuje. Neskôr oznámil svoje rozhodnutie matke a súrodencom, ktorých tým šokoval. Kráľovná Mária sa obrátila na terapeuta s tvrdením, že jej najstaršiemu synovi počarila všetkými masťami mazaná čarodejnica. Premiér bol optimistickejší a informoval vládny kabinet, že najlepším riešením bude, ak trón prevzme druhorodený syn, vojvoda z Yorku, ktorý sa v mnohom podobal na svojho národom milovaného otca Juraja V.

Niežeby vojvoda z Yorku princ Albert, známy ako Bertie, s takýmto riešením súhlasil, no pomaly, ale isto sa zamotával do ústavnej siete, ktorá mu nedávala možnosť úniku. Situácia sa menila na nočnú moru. Hoci sa diskutovalo o tom, že trón by mohol prevziať vojvoda z Kentu, najmladší z bratov, keďže už mal syna, vrtkavý prst osudu ukázal na druhorodeného smoliara Bertieho, ktorý celý život predpokladal, že jeho starší brat sa jedného dňa oženiť a bude mať dediča, ktorý sa stane panovníkom.

Keď vojvoda, plachý, rozpačitý a postihnutý vrodenuou koktavosťou, nechotne prehodnotil karty, ktoré dostal do ruky, okamžite sa v myšlienkach sústredil na svoju staršiu dcéru, ktorej pozícia sa radikálne zmení z druhej pozície v poradí na trón na následníčku a potom na budúcu kráľovnú odsúdenú na doživotné povinnosti a verejnú samotu.

O sebe a svojej schopnosti prevziať po bratovi najvyšší štátny úrad vojvoda vážne pochyboval, no svoju najstaršiu dcéru v duchu obdivoval. Ako povedal básnikovi Osbertovi Sitwellovi, svojím charakterom a vlastnosťami mu pripomínala kráľovnú Viktóriiu. Bola to veľká pochvala aj od milujúceho otca, ktorý sa, ako postrehol Dermot Morrah, kráľovský historik a priateľ nového kráľa, „zdráhal odsúdiť svoje dcéry na doživotnú službu bez nádeje na odchod do dôchodku, dokonca ani v starobe, čo je údel každého, kto zaujme najvyššie miesto v monarchii“.¹⁰

Jeho dcéra bola vecnejšia a praktickejšia. Keď sa ukázalo ako nevyhnutné, aby na trón nastúpil jej otec vojvoda z Yorku a jej milovaný strýko Eduard VIII., teraz po abdikácii už len vojvoda z Windsoru, odišiel do exilu v zahraničí, princezná Margaret sa staršej sestre opýtala: „To znamená, že sa staneš kráľovnou?“ „Myslím, že áno,“¹¹ odpovedala Alžbeta. Viac sa o tom nezmienila, iba keď jej otec náhodne nadhodil, že by sa kvôli tomu musela naučiť jazdiť na koni sediac bokom, keďže v budúcnosti – dúfajúc, že vzdialenej –, sa počas každoročnej slávnostnej vojenskej prehliadky na veľkom priestranstve pred Whitehallom bude musieť ukázať na koni.

Alžbeta sa neochotne zmierila s tým, že sa stane kráľovnou, no podľa slov svojej sesternice Margaret Rhodesovej bola presvedčená, že tá chvíľa je „ešte ďaleko“.¹² Pre istotu však svoje večerné modlitby dopĺňala vrúcnou prosbou, aby sa jej narodil braček, ktorý ju vďaka svojmu pohlaviu preskočí v línii následníctva a stane sa dedičom trónu.

Kým princezná Alžbeta prijala svoje nové postavenie do veľkej miery s flegmatickou bezstarostnosťou mladosti, jej otec reagoval inak. Keď on, kráľovná Mária a kráľovský právnik Walter Monckton dostali návrh dokumentu o bratovej abdikácii, „zosypal sa

¹⁰ Dismore, *Princess*, 104

¹¹ „A Young Princess Elizabeth: The Early Years,“ *Australian Women's Weekly*, 5. september 2015.

¹² Margaret Rhodes, „The Day the Queen Did a Conga into the Palace,“ *Daily Mail*, 18. jún 2011.

a vzlykal ako dieťa“.¹³ Abdikáciu zverejnili v piatok 11. decembra 1936, ktorý sa do histórie zapísal ako rok troch kráľov, a teraz už bývalý kráľ odišiel do Windsoru, odkiaľ prostredníctvom rozhlasu predniesol historický prejav obsahujúci pamätnú pasáž: „Zistil som, že bez pomoci a podpory milovanej ženy nedokážem niesť ťažké bremeno zodpovednosti a plniť si povinnosti tak, ako by som si želal.“ Potom pochválil vynikajúce občianske a vodcovské kvality svojho mladšieho brata a zdôraznil, že brat „má jedno nedostížne požehnanie, ktorému sa tešia toľkí z vás, no mne nebolo dopriať – šťastný domov, manželku a deti“.¹⁴

Spomínaná rodina však neprežívala jeho krok ako šťastie. Zatiaľ čo bývalý vojvoda z Yorku, teraz nový kráľ, opísal túto významnú udalosť ako „strašný deň“, jeho manželka, novopečená kráľovná, ležala v posteli s nepríjemnou chrípkou. Už na druhý deň dosiaľ ignorované, no teraz ústredné postavy tejto drámy prijali nové životné postavenie so zmesou vzrušenia a podráždenia. Keď princezná Alžbeta uvidela obálku adresovanú kráľovnej, zvyčajný pokoj ju opustil. „To je teraz naša mamička, však?“ poznamenala, zatiaľ čo jej mladšia sestra lamentovala nad tým, že sa musia presťahovať do Buckinghamského paláca. „Myslíš si, že to bude navždy?“ spýtala sa. „Ale ja som sa práve naučila písať naše meno ‚York‘.“¹⁵

V deň oficiálneho vyhlásenia ustanovujúceho nového kráľa – 12. decembra 1936 – obe dievčatá objali svojho otca, skôr než v uniforme admirála flotily odišiel na slávnostnú ceremóniu. Crawfie po jeho odchode dievčatám vysvetlila, že keď sa vráti, bude kráľom Jurajom VI. a od tej chvíle budú musieť pred svojimi rodičmi, novým kráľom a kráľovnou, robiť pukerlíky. Svojim starým rodičom, kráľovi Jurajovi V. a kráľovnej Márii, sa klaňali odjakživa, takže to pre ne nebola veľká zmena.

¹³ Eliana Dockterman, „Elizabeth Didn't Expect to Be Queen. Here's How It Happened,“ *Time*, 1. jún 2018.

¹⁴ William Safire, ed., *Lend Me Your Ears: Great Speeches in History – Updated and Expanded* (New York: W. W. Norton, 2004), 422.

¹⁵ Morrow, *The Queen*, 15.

Keď sa otec o jednej vrátil, obe dievčatá sa mu spôsobne uklonili, a tým sa jeho zmenené postavenie prenieslo aj domov.

Crawfie si na to spomínala: „Chvíľu stál dojatý a prekvapený, potom sa zohol a obe ich vrúcne vybozkával. Nasledoval veselý obed.“¹⁶

Alžbeta sa teraz, podobne ako jej otec, zmenila na živý symbol monarchie: jej meno sa spomínalo v modlitbách, jej denné aktivity a psy sa stali každodennou potravou ranných novín, jej život patril národu. Spolu s hollywoodskou detskou hviezdou Shirley Templovou sa stala najslávnejšou tvárou na svete, predmetom obdivu a zbožňovania.

Skutočný život rozprávkovej princeznej bol menej disneyovský, pripomínal skôr rozprávky bratov Grimmovcov. Nový život sestier v Buckinghamskom paláci, rozľahlom sídle plnom ozvien a zlovestných tieňov, pobehujúcich myši, ponurých miestností a portrétov s očami, ktoré ich sledovali, keď okolo nich po špičkách prechádzali, bol zmesou vzrušenia, nudy a izolácie. Tu ožívali nočné mory z detstva, sem dennodenne prichádzal kráľovský potkaniar so svojimi smrtiacimi pomôckami, ktoré symbolizovali smutnú realitu schovanú za kráľovským leskom a parádou. Hoci Alžbeta žila v úzkom kruhu, do ktorého patrila jej sestra, guvernantka, komorná a pestúnka, pretože zaneprázdnení rodičia sa dcéram nevyhnutne vzdialili, stala sa predmetom fascinácie miliónov ľudí.

V niektorých ohľadoch sa pre predpokladanú dedičku veľa nezmenilo. Alžbeta so žiarivými prstencami svetlých vlasov bola celý život národným symbolom. Narodila sa v stredu 21. apríla 1926 o dve štyridsať nadránom, len niekoľko dní pred generálnym štrajkom, ktorý ochromil britskú ekonomiku. Uprostred národnej krízy predstavovala hodnoty rodiny, kontinuity a vlastenectva. V povojnovej Británii zmietanej spormi a nedostatkom znamenal jej príchod nie-

¹⁶ Crawford, *Little Princesses*, 63

len vítané rozptýlenie od každodenného boja o živobytie, ale aj čosi stredoveké, tajomné a do istej miery aj komické.

Podľa kráľovského zvyku pochádzajúceho zo sedemnásteho storočia musel byť pri pôrode prítomný minister vnútra, aby do komnaty niekto nebudaj neprepašoval iné dieťa. Vtedajší minister vnútra William Joynson-Hicks, ktorého rozrušená myseľ sa zaoberala najmä tým, ako v nadchádzajúcom konflikte poraziť odbory, sedel počas kráľovského pôrodu v londýnskom sídle príbuzných rodičky na Bruton Street 17.

Keď dieťa prišlo na svet, kráľovský gynekológ sir Henry Simson spísal pre Joynson-Hicksa oficiálny dokument, kde sa uvádzali len holé fakty o narodení „silného, zdravého dievčatka“. Certifikát odovzdali špeciálnemu poslovi, ktorý ho čo najrýchlejšie doručil predsedovi Tajnej rady, aby mohol vydať oficiálne oznámenie. Minister vnútra zároveň informoval starostu Londýna a ten správu okamžite vyvesil na bránu svojej oficiálnej rezidencie Mansion House.

V oficiálnom bulletine podpísanom Simsonom a osobným lekárom vojvodkyne Walterom Jaggerom sa uvádzalo, že ešte pred pôrodom „sa úspešne zvolil istý liečebný postup“, čím sa taktne naznačilo, že princezná sa narodila cisárskym rezom.¹⁷

Na základe zákona z roku 1701 o nástupníctve bolo novorodené dieťa v nároku na trón až tretie v poradí za svojím otcom a princom z Walesu a neočakávalo sa, že bude vládnuť. V jej rodokmeni sa miešali predkovia kráľovského, exotického a obyčajného pôvodu.

Alžbetinou praprababičkou bola kráľovná Viktória, no cez svoju starú mamu kráľovnú Máriu bola prepojená aj so zubárom Paulom Juliusom von Hügelom, ktorý pôsobil v argentínskom hlavnom meste Buenos Aires. Z otcovej strany prevažovala krv európskych kráľovských rodín, najmä nemeckej sasko-kobursko-gothskej a hannoverskej dynastie, no najväčšiu pozornosť pútali britskí predkovia jej matky.

Anthony Wagner, najvyššia heraldická autorita v Spojenom kráľovstve, uviedol, že medzi Alžbetínymi početnými šľachtickými

¹⁷ Lydia Starbuck, „The Queen’s Birth: What the Papers Said,“ Royal Central, 21. apríl 2021.

predkami boli dvaja vojvodovia, dcéra vojvodu, dcéra markízy, traja grófi, dcéra grófa, jeden vikomt, jeden barón a pol tucta vidieckych džentlmenov. V jej rodokmeni nebola zastúpená len aristokracia, ale aj svet obchodu a náboženstva.

Podľa Wagnera sa v jej rodokmeni nachádzal riaditeľ Východoindickej spoločnosti, provinčný bankár, dve dcéry biskupov, traja duchovní – medzi nimi aj príbuzný prvého amerického prezidenta Georgea Washingtona –, írsky dôstojník a jeho francúzska milienka, londýnsky obchodník s hračkami, inštalatér ako aj istý Bryan Hodgson, majiteľ zájazdného hostinca George v Stamforde v Lincolnshire.

Hoci Alžbetin pôvod vykazoval široký spoločenský záber, mená Alžbeta Alexandra Mária, ktoré jej vybrali starostliví rodičia, naznačovali budúci osud kráľovnej. Ostatní boli rovnakého názoru, noviny *Daily Graphic* veštecky podotkli: „Možnosť, že sa v malom neznámom dieťati narodenom na Bruton Street skrýva budúca kráľovná Veľkej Británie (možno dokonca druhá Alžbeta), je fascinujúca.“¹⁸

Táto pravdepodobnosť sa zdala mizivá, keďže Alžbetin strýko David mal pri jej narodení len tridsaťdva rokov a očakávalo sa, že sa ožení a splodí dediča. Napriek tomu nebolo pochyb, že národ prijal kráľovské dieťa s láskou. Súdiaz podľa vzrušených zástupov zhromaždených pred domom na Bruton Street, bolo na Alžbete Alexandre Márii niečo mimoriadne: azda odraz náklonnosti, ktorou verejnosť zahŕňala jej matku. Tá sa len tri roky po svadbe s Bertiem tešila všeobecnej obľube, úcte a náklonnosti. V autorizovanej knihe o živote vojvodkyne sa jej autorka lady Cynthia Asquithová priznala, že sa veľmi snažila nájsť v povahe novopečenej matky niečo iné ako milú dokonalosť.

Prvé fotografie zobrazovali princeznú Alžbetu ako zdravo buclaté dieťa s jasnými modrými očami, bezchybnou ružovobiellou pokožkou a svetlými vlasmi. Alebo ako povedala kráľovná Mária, jedna

¹⁸ Shawcross, *The Queen Mother*, 257.